

DONNA
LEON

BEDRIEGLIJKE ZAKEN

VERTALING
JANNEKE ZWART

2010
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Daniel Hungerbühler

I dubbi, i sospetti
Gelare me fan.

Twijfels en achterdocht
veranderen me in ijs.

Le Nozze di Figaro
Mozart

De ontploffing deed zich voor tijdens het ontbijt. Hoewel Brunetti door zijn functie als commissario bij de politie een grotere kans had een ontploffing mee te maken dan de gemiddelde burger, maakte dat de omgeving er niet minder vreemd op. De locatie hield echter verband met Brunetti's persoonlijke situatie als echtgenoot van een vrouw met uitgesproken, zij het inconsequente, standpunten en politieke overtuigingen, niet met zijn beroep.

'Waarom lezen we eigenlijk dit walgelijke vod?' barstte Paola uit. Kwaad smeed ze een opgevouwen *Gazzettino* van die dag op de ontbijttafel, waarbij de suikerpot omging.

Brunetti boog zich naar voren, schoof de krant opzij met zijn wijsvinger en zette de pot weer overeind. Hij pakte een tweede brioche en nam er een hap van, in de wetenschap dat uitleg zou volgen.

'Moet je dit horen,' zei Paola. Ze greep de krant weer en las de kop van het hoofdartikel op de voorpagina voor: "Fulvia Prato vertelt over haar vreselijke ervaring". Zoals heel Italië wist Brunetti wie Fulvia Prato was: de vrouw van een rijke industrieel uit Florence, die dertien maanden eerder was ontvoerd en al die tijd door haar ontvoerders in een kelder gevangen was gehouden. Ze was twee weken geleden door de carabinieri bevrijd en had gisteren voor het eerst de pers te woord gestaan. Hij had geen flauw benul waarom Paola zo over de krantenkop viel.

'En dit,' zei ze, en ze sloeg de krant open op pagina 5. "EU-minister bekent seksuele intimidatie op voormalige werk-

plek”’. Brunetti wist ook van deze zaak: een vrouwelijke commissaris van de Europese Commissie, hij kon zich haar exacte functie niet meer herinneren – een van die onbelangrijke posten die ze aan vrouwen geven – had gisteren op een persconferentie gezegd dat ze twintig jaar geleden slachtoffer was geweest van ongewenste intimiteiten, toen ze bij een bureau van civiel-ingenieurs werkte.

Brunetti, die geduld had leren oefenen in de ruim twintig jaar van zijn huwelijk, wachtte Paola’s toelichting af. ‘Het is toch vreemd dat ze zo’n woord gebruiken? Signora Prato hoefde niet te *bekennen* dat ze het slachtoffer was geweest van ontvoering, maar deze arme vrouw *bekende* dat ze het slachtoffer is geweest van een soort aanranding. En hoe typerend voor die primitievelingen,’ zei ze en ze prikte nijdig met haar vinger in de krant, ‘om er niet bij te zeggen wat er is gebeurd, alleen maar dat het iets seksueels was. God, ik begrijp echt niet waarom we hem nog lezen.’

‘Het is inderdaad wel vreemd, hè?’ zei Brunetti, oprecht ontdaan door het gebruik van het woord, en nog ontdaner dat hem de ongepastheid ervan niet was opgevallen tot Paola hem erop had gewezen.

Sinds jaar en dag maakte hij grapjes over wat hij haar ‘koffiepreken’ had gedoopt: de uitbarstingen die volgden op het lezen van de ochtendkrant, maar in de loop der tijd was hij gaan inzien dat er heel wat wijsheid school in haar geraas.

‘Heb jij ooit met dit soort dingen te maken gehad?’ vroeg ze hem. Ze hield de onderste helft van de krant naar hem op, dus hij wist dat ze niet de ontvoering bedoelde.

‘Eén keer, jaren geleden.’

‘Waar?’

‘In Napels. Toen ik daar was aangesteld.’

‘Waar ging het om?’

‘Er kwam een vrouw binnen, die zei dat ze was verkracht. Ze wilde een officiële *denuncia* indienen.’ Hij zweeg even, om in zijn geheugen te spitten. ‘Het ging om haar man.’

Ook Paola was even stil en vroeg toen: ‘En?’

‘De commissario onder wie ik destijds werkte heeft haar ondervraagd.’

‘En?’

‘Hij zei dat ze er goed over moest nadenken of ze het wel wilde doorzetten, dat ze haar man er flink mee in de problemen zou brengen.’

Dit keer hoefde Paola niets te vragen en ging hij uit zichzelf verder.

‘Nadat ze hem had aangehoord, zei ze dat ze tijd nodig had om erover na te denken, en toen vertrok ze.’ Hij kon zich nog goed herinneren hoe de vrouw met hangende schouders de kamer had verlaten waarin ze was ondervraagd. ‘Ze is nooit meer teruggekomen.’

Paola zuchtte, en vroeg toen: ‘Is er sindsdien veel veranderd?’

‘Een paar dingen.’

‘Is het nu beter?’

‘Iets. In elk geval proberen we nu het eerste gesprek door een vrouwelijke agent te laten doen.’

‘Proberen?’

‘Als er eentje dienst heeft als zo’n vrouw naar het bureau komt.’

‘En als dat niet zo is?’

‘Dan bellen we rond om te kijken of er een agente kan komen.’

‘En zo niet?’

Hij vroeg zich af hoe het kwam dat het ontbijt opeens was omgeslagen in een inquisitie. ‘Zo niet, dan worden ze gehoord door wie er op dat moment beschikbaar is.’

‘Dat betekent dus dat ook mannen als Alvisse of hoofd-inspecteur Scarpa het verhoor kunnen afnemen.’ Ze deed geen poging haar afkeer te verbergen.

‘Het is niet echt een verhoor, Paola, niet zoals bij een verdachte.’

Ze wees naar de *Gazzettino* en gaf een driedubbele roffel met haar vingernagel op de krantenkop. ‘In een stad waar dít mogelijk is, wil ik er liever niet aan denken hoe mensen hier überhaupt worden ondervraagd.’

Hij wilde daar net iets tegen inbrengen toen ze, waarschijnlijk omdat ze dat aanvoelde, op heel andere toon vroeg: ‘Hoe ziet je dag eruit? Kom je thuis lunchen?’

Opgelucht, zich ervan bewust dat hij het lot tartte maar niet in staat het voor zich te houden, antwoordde hij: ‘Ik denk het wel. Het lijkt wel of de misdaad in Venetië met vakantie is.’

‘God, ik wou dat ik hetzelfde van mijn studenten kon zeggen,’ zei ze vermoeid.

‘Paola, je bent nog maar zes dagen aan het werk,’ kon hij niet laten om te zeggen. Hij vroeg zich af hoe zij het recht had weten op te eisen om over haar werk te klagen. Tenslotte werd hij zo niet dagelijks, dan toch wel onaangenaam vaak geconfronteerd met moord, verkrachting en mishandeling, terwijl het ergste wat er bij haar in de collegezaal zou kunnen gebeuren was dat iemand zou vragen wie de Dark Lady nu eigenlijk was, of zou vergeten hoe *Washington Square* afliep. Hij wilde net iets in die richting zeggen toen hij haar blik zag.

‘Wat is er?’ vroeg hij.

‘Hè?’ Hij wist precies wanneer iemand een vraag probeerde te ontwijken.

‘Ik vroeg je wat er was.’

‘O, lastige studenten. Het gebruikelijke gedoe.’

Weer herkende hij de tekenen dat ze ergens niet over wilde praten. Hij schoof zijn stoel naar achteren en stond op. Hij liep om de tafel heen naar haar toe, legde zijn hand op haar schouder en bukte om haar een kus op haar kruin te geven.

‘Tot straks bij de lunch.’

‘Ik kijk er nu al met smart naar uit,’ antwoordde ze, en ze boog zich voorover om de gemorste suiker op te vegen.

In haar eentje aan tafel overgebleven, stond Paola voor de beslissing of ze de krant zou uitlezen of de afwas zou gaan doen. Ze koos voor de afwas. Toen die taak erop zat, keek ze op haar horloge en zag dat haar enige college van die dag al over minder dan een uur begon, dus ging ze naar de slaapkamer om zich verder aan te kleden, haar hoofd, zoals zo vaak, bij de boeken van Henry James, hoewel het er in dit geval alleen om ging in hoeverre hij Edith Wharton had beïnvloed, over wier romans haar college ging.

Ze had de afgelopen tijd college gegeven over het thema ‘eer en eervol gedrag’ en de centrale rol daarvan in Whartons drie grote romans, maar ze vroeg zich af of het begrip nog wel dezelfde betekenis had voor haar studenten – sterker: óf het enige betekenis voor ze had. Ze had het daar vanochtend met Guido over willen hebben, want ze respecteerde zijn meningen over dat onderwerp, maar de krantenkop had haar afgeleid.

Na twintig jaar kon ze niet langer veinzen dat zijn gebruikelijke reactie op haar koffiepreken haar niet opviel: dat op eens dringende verlangen van tafel te gaan. Ze glimlachte bij zichzelf om het door hem bedachte woord en om de genegenheid waarmee hij het doorgaans gebruikte. Ze wist dat ze op veel dingen te snel en te fel reageerde; in een vlaag van woede had haar man haar zelfs eens een vernietigend lijstje toegebeten van alle onderwerpen die bij haar de stop-

pen deden doorslaan. Ze weigerde nu na te denken over die opsomming, die zo accuraat was geweest dat ze er nog steeds een zenuwachtig gevoel van kreeg.

De dag ervoor was de eerste herfstkou over de stad neergedaald, en daarom trok Paola een licht wollen jasje uit de kast, waarna ze haar tas pakte en het appartement verliet. Hoewel ze door Venetië wandelde op weg naar het universiteitsgebouw, was het New York dat haar gedachten beheerste, de stad waar zich een eeuw geleden de levensdrama's van de vrouwen in Whartons romans hadden afgespeeld. In een poging te laveren over de ondiepe zee van sociale gebruiken, oud en nieuw geld, de blijvende macht van mannen en de soms grotere macht van hun eigen schoonheid en charme strandden haar drie heldinnen voortdurend op de verborgen klippen van eer. Maar in de loop der tijd, zo peinsde Paola, was elke universele overeenstemming over wat eervol gedrag inhield uit het collectieve geheugen verdwenen.

De boeken zelf leken in elk geval niet te doen vermoeden dat de eer overwon: in één boek verloor de heldin er haar leven door, een ander kostte het haar geluk en de derde triomfeerde alleen omdat ze zich er simpelweg niet van bewust was. Hoe moest je dan het belang ervan duidelijk maken, met name aan een groep jonge mensen die zich alleen zou identificeren – voorzover studenten nog in staat waren zich te identificeren met andere personages dan die uit films – met de derde?

Het college verliep zoals ze had verwacht, en tegen het einde ervan kwam ze in de verleiding om uit de Bijbel te citeren – een boek waarmee ze overigens weinig op had –, het stukje over hen die ogen hebben om te zien, maar niet zien, oren om te horen, maar niet horen, maar ze zag er toch maar van af, in het besef dat haar studenten even ongevoelig zouden zijn voor de evangelist als ze zich voor Wharton hadden getoond.

De jongeren druppelden de zaal uit en Paola stopte haar papieren en boeken terug in haar tas. De nutteloosheid van haar werk zat haar niet meer zo dwars als jaren geleden, toen ze voor het eerst had beseft hoe raadselachtig veel van wat ze zei – en waarschijnlijk van wat ze geloofde – voor haar studenten was. In het zevende jaar dat ze college gaf had ze naar de *Ilias* verwezen en, bij het zien van de uitdrukingsloze gezichten, ontdekt dat slechts één student zich herinnerde die te hebben gelezen, en zelfs hij begreep helemaal niets van het hele idee van heldengedrag. De Trojanen hadden verloren, dus wie kon het wat schelen hoe Hector zich had gedragen.

‘*The times are out of joint,*’ fluisterde ze tegen zichzelf, en ze schrok opeens op toen ze beseftte dat er iemand naast haar stond, een van haar studenten, een jong meisje nog, dat nu waarschijnlijk dacht dat haar docent niet goed bij haar hoofd was.

‘Ja, Claudia?’ vroeg ze, er bijna zeker van dat het meisje zo heette. Ze was klein, had donker haar en donkere ogen en een romige blanke huid die eruitzag of hij nooit aan de zon werd blootgesteld. Ze had vorig jaar ook college gevolgd bij Paola, had zelden wat gezegd, veel aantekeningen gemaakt en hoge cijfers gehaald voor haar tentamens. Al met al was ze op Paola overgekomen als een intelligente jonge vrouw die geplaagd werd door hevige verlegenheid.

‘Zou ik u even kunnen spreken, professoressa?’ vroeg het meisje.

Zich herinnerend dat ze alleen sarcastisch mocht zijn tegen haar eigen kinderen, vroeg Paola haar niet of ze dat niet al deed. In plaats daarvan klikte ze haar tas dicht, draaide zich naar het meisje toe en zei: ‘Natuurlijk. Waarover? Over Wharton?’

‘Zoiets, professoressa, maar eigenlijk ook weer niet.’

Paola besloot ook in dit geval haar er niet op te wijzen dat maar één antwoord waar kon zijn. ‘Waarover dan?’ vroeg ze, maar ze glimlachte erbij, om dit altijd zo zwijgzame meisje niet de moed te benemen verder te gaan. Om niet de indruk te wekken dat ze haast had, haalde Paola haar hand van haar tas, leunde tegen het bureau en glimlachte weer.

‘Het gaat over mijn oma,’ zei het meisje. Ze keek Paola onderzoekend aan, alsof ze wilde peilen of die wel wist wat een oma was. Ze keek naar de deur, toen weer naar Paola en toen weer naar de deur. ‘Ik zou graag antwoord willen hebben op iets wat haar dwarszit.’ Daarna zweeg ze.

Toen het erop leek dat Claudia niet verder zou gaan, pakte Paola haar tas en begon langzaam naar de deur te lopen. Het meisje snelde langs haar heen en deed hem open, waarna ze een stap terug deed om Paola door te laten. Aangenaam verrast door dit teken van respect, en geërgerd over zichzelf omdat ze aangenaam verrast was, vroeg Paola, niet omdat ze dacht dat het veel uitmaakte, maar omdat het antwoord het meisje misschien een reden zou kunnen geven wat meer informatie te verstrekken: ‘Gaat het om de moeder van je moeder of van je vader?’

‘Eigenlijk geen van beiden, professoressa.’

Zichzelf een grote beloning in het vooruitzicht stellend voor alle cryptische antwoorden die ze had gekregen in dit gesprek, als je het al een gesprek kon noemen, zei Paola: ‘Een pseudo-oma?’

Claudia glimlachte, iets wat voornamelijk tot uiting leek te komen in haar ogen, wat de glimlach alleen maar schattiger maakte. ‘Inderdaad. Ze is niet mijn echte oma, maar ik heb haar altijd zo genoemd. Nonna Hedi. Ze is Oostenrijkse, ziet u.’

Paola zag het niet, maar ze vroeg: ‘Is ze familie van een van je ouders, een oudtante of zo?’

Het meisje voelde zich duidelijk ongemakkelijk bij die vraag. ‘Nee, ze is geen familie.’ Ze zweeg, dacht even na, en flapte er toen uit: ‘Ze was een vriendin van mijn grootvader, ziet u.’

‘Aha,’ antwoordde Paola. Het werd al een stuk ingewikkelder dan het zich aanvankelijk had laten aanzien, en Paola vroeg: ‘Wat wilde je vragen?’

‘Nou, het gaat eigenlijk om uw man, professoressa.’

Paola was zo verbaasd dat ze het meisje alleen maar kon nabauwen: ‘Mijn man?’

‘Ja. Hij zit toch bij de politie?’

‘Dat klopt.’

‘Ik vroeg me af u hem iets wilde vragen namens mij, of liever gezegd: namens mijn oma.’

‘Natuurlijk. Wat moet ik hem vragen?’

‘Of hij iets van gratie af weet.’

‘Gratie?’

‘Ja. Gratie, bij misdrijven.’

‘Bedoel je amnestie?’

‘Nee, dat is wat de regering doet als de gevangenen vol zitten en het te duur is om al die mensen daar vast te houden: dan laten ze ze vrij en zeggen ze dat het vanwege een of andere speciale gelegenheid is. Maar dat bedoel ik niet. Ik heb het over officiële gratie, een verklaring van de staat dat iemand niet schuldig was aan een misdrijf.’

Al pratend waren ze langzaam de trap afgedaald vanaf de vierde verdieping, maar nu stond Paola stil. ‘Ik geloof niet dat ik je helemaal begrijp, Claudia.’

‘Dat doet er niet toe, professoressa. Ik ben naar een advocaat geweest en heb het hem gevraagd, maar hij vroeg vijf miljoen lire voor zijn antwoord, en toen herinnerde ik me dat uw man bij de politie zat, dus dacht ik dat hij het me misschien kon vertellen.’

Paola knikte om aan te geven dat ze het had begrepen. ‘Kun je me precies vertellen wat ik hem moet vragen, Claudia?’

‘Of het wettelijk mogelijk is iemand die overleden is onschuldig te verklaren aan iets waarvoor hij terecht heeft moeten staan.’

‘Alleen voor terecht heeft moeten staan?’

‘Ja.’

Paola vroeg enigszins getergd: ‘Hij is niet veroordeeld en naar de gevangenis gegaan?’

‘Niet echt. Dat wil zeggen, wel veroordeeld, maar niet naar de gevangenis gegaan.’

Paola glimlachte en legde een hand op de arm van het meisje. ‘Ik weet niet zeker of ik je wel kan volgen. Wel veroordeeld, maar niet naar de gevangenis gegaan? Hoe kan dat?’

Het meisje keek over de balustrade naar de openstaande deur van het gebouw, bijna alsof Paola’s vraag het verlangen in haar had opgeroepen te vluchten. Toen richtte ze haar blik weer op Paola en antwoordde: ‘Omdat de rechtbank zei dat hij krankzinnig was.’

Paola, die de vraag wilde omzeilen om wie het ging, dacht eventjes na en vroeg toen: ‘Waar is hij heen gegaan?’

‘Naar San Servolo. Daar is hij gestorven.’

Zoals alle Venetianen wist Paola dat er vroeger op het eiland San Servolo een krankzinnigengesticht was geweest, tot de invoering van de Basaglia-wet, waarna de gestichten waren gesloten en de patiënten waren vrijgelaten of overgebracht naar minder gruwelijke onderkomens.

Hoewel ze niet dacht dat het meisje het zou willen zeggen, vroeg Paola toch: ‘Wil je me vertellen wat voor misdrijf het was?’

‘Nee, liever niet,’ zei het meisje en ze begon de trap af te lo-

pen. Beneden aangekomen draaide ze zich om en riep naar Paola: 'Wilt u het hem vragen?'

'Natuurlijk,' antwoordde Paola. Ze wist dat ze dat ook zou doen, nu evenzeer uit nieuwsgierigheid als uit de wens dit meisje een dienst te bewijzen.

'Bedankt, professoressa.' Ik zie u volgende week weer bij het college.' Daarna liep Claudia naar de deur, waar ze eventjes bleef staan en omhoogkeek naar Paola. 'Ik vond die boeken heel mooi, professoressa,' riep ze naar haar. 'Het brak mijn hart dat Lily doodging. Maar het was een eervolle dood, toch?'

Paola knikte, blij dat in elk geval eentje het leek te hebben begrepen.